

Josep Maria Pérez Suñé, David Tormo Benavent, Pere Rams Folch i Miquel Sunyer Sunyer. *La Línia del Cinca a la guerra civil Les fortificacions de la Generalitat de Catalunya al front d'Aragó (1936-1938)*, Benicarló, Onada Edicions, 2018. 207 pp.

Dins de la bibliografia de la guerra civil, el temes militars ocupen des de fa ja molts anys un espai molt gran. I dins dels temes militars també han anat apareixen una sèrie de llibres que es concentren en l'estudi de les fortificacions que es construïren en el transcurs de la guerra. Principalment d'aquelles fortificacions que formaren al llarg de desenes de quilometres unes línies de defensa, per tal de frenar els avenços de l'exèrcit franquista. També es construïren desenes de búnquers i zones fortificades al llarg de la costa, ben estudiades per Adrián Cabezas Sánchez a la seva tesi doctoral, sobre “ La defensa de la costa a Catalunya durant la guerra civil” llegida a la Universitat de Barcelona el 2013 i per Josep Clara en el llibre *Els búnquers de la costa catalana. Patrimoni militar en temps de guerra*, Barcelona, Rafael Dalmau 2012. També Adrián Cabezas ha coordinat el llibre *Fortificacions.. La guerra civil al Coll de Balaguer. Vandellós-Hospitalet de l'Infant*, Arola Editors 2012. Potser la més famosa de totes les línies de defensa de l'arc mediterrani es la coneguda com XY Z, al País Valencià, estudiada per Edelmir Galdón Casanoves, *La batalla por Valencia, una victoria defensiva*, València, PUUV, 2010.

Els quatre autors del llibre abans d'entrar a estudiar el conjunt de fortificacions que bastiren la Línia del Cinca, analitzen breument el front d'Aragó els primers mesos de la guerra i la seva ràpida estabilització. Precisament aquesta situació fou la causa de que alguns oficials professionals plantejaren la necessitat de construir una línia de defensa a la rereguarda del front, per tal de que en cas de que aquest fos trencat, servis per reagrupar les tropes i resistir en aquestes fortificacions. Es interessant veure com malgrat la imatge de desgavell que moltes vegades tenim d'aquests primers mesos de la guerra, com es va bastir unes fortificacions al llarg de 180 quilometres, des del Pirineu seguint les comarques de la Franja fins arribar a la Terra Alta. Les obres s'iniciaren el mateix estiu de 1936. Inicialment foren tres sectors, encara que finalment foren quatre, quan es va considerar que era necessari fortificar el sector de l'Alt Pirineu. L'estudi de les obres de cada sector foren encarregades a militars professionals de l'arma d'enginyers, dels que els autors ens aporten, fins on han pogut esbrinar, la seva trajectòria, abans, durant

i després de la guerra. Superant els problemes de treballadors i de materials, la majoria de les obres previstes havien estat construïdes a la primavera de 1937.

Un aspecte molt interessant del llibre, és el de l'espionatge i com el bàndol franquista gràcies a les xarxes d'espionatge bastides des de les primeres setmanes de l'esclat de la guerra, coneixia de manera més o menys detallada la construcció de les fortificacions dels quatre sectors de la Línia del Cinca i les seves característiques. En alguns casos la informació era exagerada però en molts altres casos precisa i exacta. Alguns dels informadors i membres de les xarxes franquistes foren alguns dels militars professionals que van participar en l'estudi i construcció de les defenses d'aquesta Línia construïda a la rereguarda del front d'Aragó. Els autors recullen tot un seguit d'informes realitzats majoritàriament al llarg de l'any 1937 i destaquen les valoracions polítiques que es feien de la construcció, principalment que aquestes obres eren una prova de la voluntat separatista de la Generalitat de Catalunya i que això els importava més que l'eficàcia militar real de les obres.

Una part molt important del llibre és dedicat a l'estudi, primer dels conceptes teòrics i bàsics de com bastir una línia de defensa, i després el resultat sobre el terreny. Aquest resultat els autors ens l'aporten per sectors, quatre, i els autors, també quatre, segueixen la mateixa metodologia. Descripció del terreny, estudi de cada posició i els seus punts de suport, senyalant els que eren emplaçaments d'artilleria, observatoris, abrics i trinxeres per la infanteria, casamates, abrics i nius per metralladores. L'estudi ens aporta no solament la descripció de les fortificacions i al que estaven dedicades, sinó que els autors en una feina de camp molt destacable, han aixecat moltes plantes i croquis de les fortificacions tal com es troben avui en dia acompanyades de nombroses fotografies que serveixen per constatar l'estat actual de totes aquelles fortificacions que construïdes, ara ja fa més de 80 anys, i que en alguns casos es conserven força bé. A ben segur que aquest estudi a d'ajudar al seu salvament.

Ara bé com ja sabem a l'hora de la veritat, totes aquestes fortificacions varen servir de ben poc. Un cop i de manera fulminant l'exèrcit franquista va trencar el front d'Aragó, a partir del 9 de març de 1938, la desbandada de l'exèrcit popular de la República, fou total i absoluta i amb l'estat de caos i desorganització en que les unitats republicanes es retiraren, al costat del ràpid avanç de les tropes franquistes, els intents d'organitzar una improvisada resistència en alguns dels punts fortificats, no reeixí i les fortificacions de la Línia del Cinca, foren superades pràcticament sense combats.

Per acabar vull remarcar que a part del treball de camp, el llibre es sustenta en fonts documentals fins ara inèdites, conservades en gran part a arxius militars com el d'Àvila. De tot aquest material els autors han seleccionat, en un magnífic apèndix, un seguit de mapes del conjunt de la línia, dels emplaçaments artillers, de les posicions i principals vies de comunicació de cada un dels quatre sectors així com molts croquis i detalls de moltes de les posicions i nuclis de resistència de la Línia. Per finalitzar un llibre excel·lent, basat amb la bibliografia existent, amb una documentació fins ara inèdita i el treball de camp, que en estudis com aquest és del tot imprescindible.

Joan Villarroya i Font
(Universitat de Barcelona)